

III. KÁROLY HÁBORÚJA A TÖRÖKÖKKEL 1737—1739.

Sakir bej és Szubhi török történetírók leírása szerint.

MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY.

AZ 1152. (1739). ÉV ESEMÉNYEIBŐL.

A fölséges hadsereg kiindulása Hisszardsik mezejéről és Belgrád várának ostroma.

Az iszlam fényes oltalmazója a szerdar-i ekrem a boldogság helyén látogatást tett s mivel ez ideig annyi költekezés és a hadsereg fárasztásának tulajdonképeni célja az volt, hogy Belgrád vára, mely az egykori ozman szultánok közül Magyarország meghódítója, néhai Szulejman szultán khán — irgalom és bocsánat neki — fényes győzelmei által a boldogságövezte magas birodalom gyűrűjének köve és a jól védett iszlam tartományoknak csodálatos szerkezetű erős lakatja volt, ámde a magas Allah rendelése által a sátánok országa, az átkozott, hitetlen ördögi németek ragadozó körmei közé esett és egy ideig e gonosz lelkek kezében maradt, ezért tehát, hogy Szulejman e gyűrűje, a hitharcznak háza, Belgrád bevétessék és meghódíttassék; Rebi-ül-akhir hó tizennyolczadikán szombati napon az egész diadalmas sereggel Hisszardsikból felkelve rendkívüli sietséggel Senidse falunál szállottak meg.

A következő napon a mondott faluban maradván a szerdar-i ekrem az összes vezérekkel, főnökkel, janicsárokkal, tüzérekkel és más hitharczosokkal korán reggel megindulva Vepracsar síkján

fekvő Khalilpasa árkaiban átment s miközben a hitvány ellenség erős és gondozott sáncaiba szerencsésen belépett, az említett vártól negyedóránnyira levő külső város ellen rohamot intézve, azt felégette s a benne talált férfiak és asszonyok foglyokká lettek. Ezután a leverett hitvány ellenség futásban reménykedett s megemlékezve arról, hogy a győzelmes sereg Belgrád várát fogja ostromolni s mivel eme vár védelmi eszközeinek berendezésére gondjuk nem volt s a bástyák és falak legnagyobb részénél ágyúik nem voltak s félelem és zavartsággal a kapuk elzárására erejük hiányzott s biztos volt, hogy azon esetben, ha az iszlam sereg lábaporával rohamot intéz ellene, annak megvédésére nem lesznek képesek, ennél fogva néhány előkelő katonát kiküldöttek, hogy a vár átadása föltételeinek megállapításával békét kérve a háborút abba hagyják. Ámde mivel a nagyvezír a vár átadásával meg nem elégedvén, a békéről egyezkedni sem akart, míg *Temesvár* és *Pétervárad* át nem adatik, azért ezen ügynek maguk között való megbeszélésére néhány napi halasztást kértek s ez alatt a vár védelmére szükséges dolgokat tökéletesítették s megerősödve a falak mögött dacoltak s az iszlam félre a harc súlyának gonoszságát hozták. A magas vezíri parancs következtében tehát az említett hó tizenkilencedikén vasárnap Allah segélyével a vár körülzárásához kezdtek s a sánckokban teljesen elhelyezkedtek.

A vidini szeraszkiek megérkezése a Temes folyóhoz.

A jelenlegi vidini szeraszkiek Tuz Mehemed pasa a korábban kibocsátott magas rendelet értelmében a vele levő iszlam sereggel Krassovából elindult s az említett hó huszonkettedikén déltájban Hisszardsik várával szemközt levő helyre érkezett s onnét a következő napon a magas hadseregtől két óránnyira fekvő *Pancsova* falu közelében a Temes folyó partjain sátort ütött, minek láttára mindnyájan örvendeztek.

A hit ellenségeinek találkozása a vidini szeraszkierekkel.

Mikor az igazhitűekkel együtt a fekete arcú hitvány pogányok a Duna folyón átkeltek, átmenetelők után néhány napra

gonosz táborukba Erdélyből huszezernyi istentelen sereg érkezett segítségül, minek következtében újra erőhöz jutván, sebesültjeiket elkülönítették s hajókon Péterváradra küldötték s a Dunán levő hídjaikat felszedve az említett szeraszkiertől két órányira a Temes folyónál helyezkedtek el, sőt azután ezen is átkelve zászlóaljaikat elrendezték s baljóslatú lépteiket egyenesen az iszlám sereg ellen intézték. Eme meglepetésszerű mozdulatból a szeraszkiek észrevette szándékukat s az említett hó 23-ik napján csütörtökön Murteza pasát egy sereg ellenségvadászó vitéz katonával kiválasztva előre küldötte, ő pedig a többi muzulman hősökkel utána jött.

Murteza pasa kiindulási helyéről másfél órányira ment s ekkor az ellenség zászlóaljai feltűntek s mivel egymáshoz közel voltak, azért a vele levő erős szívű bajnokokkal Allah nevét kiáltva az ellenség ellen rohamot intézett s az útjában talált zászlóaljakat megbontotta és ágyúikat elhallgattatva, a sors kerekét az átkozottaknál megállította. Az ütközetben jelenlevők ellenséges vérözönnel s a hullák szennyével jelelték meg ama helyet.

A szeraszkiek az ütközettől felórányira levén, egy lépést előre nem mozdult, az ellenség tüzére vizet nem öntött, minek következtében az ütközetre újra erőt kerestek s a csata tüze fellángolt s teljesen körülzárták a hitharczosokat, kik a hangyaszámú ellenséghez képest úgy voltak, mint egy pohár víz a Feketetengerből Sirin helyén. Amint így a hithősök a segítségtől elválasztva látták, hogy az ellenség hatalmában vannak, valamennyien a fölséges Istenhez fohászkodva, a villogó kard fényét mutatva, azzal az eléjük jövő ellenséget felgyújtották s a menekülés útjára tértek, csakhogy ezáltal némelyek a boldogság birtokosai közül is a vértanúság házába jutottak. A többi iszlám seregeknél is, mikor e dolgot szemlélték, a megállapodás és kitartás megszűnt s a jó rend köteléke felbomlott s a futó csapatok irányában mind visszahúzódtak. Ezután már lehetetlenség volt megállapodni, ezért a szeraszkiek is a nélkül, hogy a sátorokból és podgyászokból valamit elhagyott volna, az összes seregekkel a mondott helyről *Új-Palanka* felé fordította visszatérése kengyelvasát, a mi az egész igazhittű közönségben szomorúságot és álmélgodást keltett.

(Tuz Mehemed pasa ezért büntetésből letétetett s helyébe az akermani vali Memes pasa neveztetett ki szeraszkierré.¹⁾)

A franciaia követnek a győzelmes táborba hivatása.

A franciaia királynak a közbenjárással megbizott követéhez futárok küldettek s őt a boldogság kapujától (Konstantinápoly) a szultáni hadsereghez hívták s midőn ő Nis városához érkezett, az idő és a körülmény kívánalma szerint egy ideig az említett várban való maradása volt szükséges. Mostanában pedig a gonosz ellenség száma és nagysága tudva levén s Allah segélyével Belgrád várának is a szultáni jogar alá tartozása közel volt, ezért most már az említett követnek a táborban való jelenléte indokolt vala. Ezért a szerdar ekrem a meghívó levéllel egy embert elküldött hozzá, hogy az említett követ Nisből a szultáni táborba jöjjön.

Követ érkezése Belgrád várából.

A pancsovai ütközet után a hitvány ellenség táborának azon vidéken való maradásra nem levén ereje, Szalánkemén tájékára huzódott vissza s mikor ezt a várbeli átkozottak megtudták, az ostrom és a vár bevételének félelme fogta el őket, mivel ezentúl a táborból a várba segítséget küldeni nem volt lehetséges. Ezért tehát a háború tűzuhatagjának s a gyász és nyomorúság nagyságának megérkezése előtt a bocsánat és békekérés erős fala mögé vonulva az ellenállásból származó kár elzárása végett a tisztek közül *gróf Grosz* nevű kapitányt egy titkár kíséretében a várból kiküldötték, ki miután követi minőségét tudomásúl adta, a janicsár parancsnok irnokai közül Ozman jazidsi-(irnok)-val kicseréltetvén a nagyvezér színe elé vezetett. A kölcsönös üdvözlések után az említettnek kellő módon értésére adatott, hogy a nevezett várnak minél előbb történendő átadására nézve a megegyezés szükséges s miután ő minden körülményt látott és hallott, ezeknek elmondása és hírül adása végett elbocsájtatván, az említett napon a várba visszaküldetett.

¹⁾ E személyváltozásról külön fejezet szól, de annak egész terjedelmében való lefordítását mellőzhetőnek vélem.

Wallis levelének érkezése a békekérés ügyében.

Ezután Dsemadi-ül-evvel hó 8-ik napján az említett ismét eljött s *Wallis* főtábornoktól levelet hozván, a nagyvezér elé kísértetett. E levél a diváni tolmács által lefordítván, megértett tartalmában ez vala: «Az örökkétartó magas birodalommal szemben ellenállásunk lehetetlensége a felséges német császárnak tudomására hozatván, futárom most megérkezett s Belgrád vára átadásán kívül a barátságos viszony ügyének siettetése végett a császár engem teljhatalmú megbizottá nevezett ki s hogy tovább vérontás ne történjék, a jóságos béke megkötésére jóakaratot kérek».

E levél tartalma a jószándékú magas birodalomnak tudomására hozatott, hogy a szövetségbontó ellenség a szerencsés erejű, segélyadó zsarnokság-boszuló, koronás magas fölséggel való illetlen cselekedeteit szánja és bánja s a magas birodalom nagyságát és dicsőségét megismerve, a bocsánat és könyörgés szegélyébe fogózkodik. Megfontolás után jóváhagyatott tehát, hogy kérelmökre kegyelem adassék s ennek következtében a szerdar ekrem azon levélre a bölcsesség módja szerint választ írt, melyben azt mondta, hogy először is Belgrád várát haladéktalanul adják át s azután a magas birodalom dicsőségéhez és méltóságához illő módon, ha békekívánságuk van, annak tárgyalásába ugyanakkor belefognak. Ha pedig a vár átadásában késedelmet mutatnak, «akkor az Isten segítségével s a világ ura szerencsés erejével, úgymond, már készen vagyunk, hogy a várhoz menjünk s megérkezve azonnal nyílt rohamot és támadást intézünk ellene s ekkép sok ember élete megsemmisül s a várban levő dolgok s különféle tárgyak hadi prédává válnak». Ezen erőt és hatalmat mutató levél a várba küldetett.

A Száva folyón a hidnak elkészítése.

Belgrád vára a Száva folyó túlsó partján fekvő zimonyi oldalról is ostromoltatott s a várban levő átkozottak erősen szorongatvatván, mivel a Péterváradról küldött élelmi szerektől és segítésgtől elvágva voltak, azonkívül, hogy a vár bevétele könnyűnek mutatkozott, még a boszniai vali is, (ki már korábban a hadsereg

segítségére a várhoz érkezett¹⁾, a vele levő boszniai vitézeket a túlsó partra átszállítván, a hitetlenek országát a hitharcz helyévé tette, a miből a hűtlen ellenség meggyengülése és az iszlam hősöknek sok zsákmányhoz való jutása származott. E közben nagyon helyesnek látszott a Száva folyón egy hídnak verése s tüstént a szükséges deszkáknak és más kellékeknek beszerzéséhez kezdettek s a főszámvevő Khalil efendi is a híd építése fölött való felügyelet végett kiküldetett. Ámde mivel korábban Tuz Mehemed pasa hanyagsága következtében a Boszniából megindított hídépítési eszközök nem érkeztek meg, ezért a szegény defterdar az élelmi készleteket hozó kompok közül száz darabot összevásárolt s a hit elleneségei által korábban a hídépítésre hordott deszkákat és gerendákat, valamint a meghódított városok épületeiben levő nehéz fenyüdeszkákat kocsikon az említett helyre hordatta s a defterdar és a nevezett főszámvevő éjjel-nappal sátoraikba soha alváásra le nem feküdtek s a híd építéséhez fogva, a Duna és a Száva partján embereiket folyton foglalkoztatva, azok a vallás és magas birodalom szolgálatában teljes bátorságot és kitartást mutattak, minek következtében a híd rövid idő alatt a Száva közepén levő *Csenqiane* szigetnek nevezett nagy szigetig ért s onnét Zimonyhoz közel eső helyre lett vezetve.

A vidini szeraszkiér Memes pasa kiküldetése a Belgráddal szemközt fekvő ellenséges sánczok elfoglalására.

Belgrád várának átellenében, a Duna túlsó partjához közel eső kis szigeten fekvő s a hitvány ellenségnek erősítést adó sánczok elfoglalása a várnak azon oldalról való ostromlására alkalmul szolgáló volt, ezért a fentebb említett vidini szeraszkiert elküldötték, ki tehát a vele levő iszlam sereggel az említett sánczoknak átellenében fekvő helyre ment s néhány napig összes ágyúival az ott levő szerencsétlen pogányokat szorongatta s a sziget sánczaihoz közeledve, hogy a túloldalra átmelessen, a szükséges hídat elkészítette. Ezután egy csapat átvonult s a következő napon az összes

¹⁾ Egyik előző fejezetben van leírva a boszniai Ali pasának Belgrád alá érkezése, de annak lefordítását szükségtelennek vélem.

iszlam hősökkel támadásra indult. Ámde mivel a sziget nagyon erdős volt, az említett sáncz megrohanására nagyon szűk útra voltak szorítva, de még azonkívül, midőn a hit ellenségei az iszlam hősöknek előrenyomulását látták, a szűk útra ágyúkat is helyeztek el, a parton levő táborukból pedig segélycsapatokat nyertek, minek következtében nyílt rohamra nem voltak képesek. Mivel azonban a sánczok bevétele szükséges volt, ezért éjjel-nappal való harcoláshoz fogtak.

A francia követ megérkezése a táborba és a béke megkötésére vonatkozó tárgyalások.

A Nis várából elhívott francia követ az említett hó (Dse-madi-ül-evvel) 3-ik napján a szultáni táborba ment és megérkezve, a szerdar ekrem sátorához közel készített sátorba szállott. Ezután a szerdar ekremmel való találkozására előtt Wallis tábornoktól újra levél érkezett, melynek tartalmában ez vala: «A békére vonatkozó ügyeknek tárgyalása, valamint a francia követtel való találkozás után minden körülménynek megbeszélése czéljából, ha megengeditek, második tábornokunkat, *Neuberget*, teljhatalmú megbizottul elküldjük». Az említett tábornoknak elküldése jóváhagyatott s a szerdar ekrem az engedélyt tudató levél megírását megparancsolta.

A következő napon, mialatt a francia követ a szerdar ekrem sátorához jött, az említett tábornok is néhány közkatoná s egy titkár kíséretében a várból kijött s midőn a táborba érkezett, a szerdar ekrem sátorához közel eső helyen számára is sátor állíttatott. Másnap reggel a diváni tolmács közvetítésével meghatalmazása minőségéről megkérdeztetvén, kijelentette, hogy a császár részéről a béke megkötésére teljes hatalommal megbizatott s a császárságtól ezen ügynek elvégzésére való teljhatalmú megbizatását átadta. Az okmányúl szolgáló s bemutatott levelek lefordítása után azok tartalma állításával egyező volt, ezért a francia követtel való találkozására megengedtetett.

A francia követ közvetítésével az említett tábornok néhány nap multával a béketárgyalások megkezdését kérte, minek következtében a szerdar ekrem is kedvezéskép a jelenlegi tábori bírót

Eszad efendit, ki ezen ügyre a magas felségtől már annak előtte kiküldve volt és a reisz-ül-kittab *Musztafa efendit*, továbbá *Ragib efendit* kiküldötte s régi szokás szerint a tárgyalásra egy külön sátor rendeztetett be, melyben háromszor jöttek össze s a béke ügyét egyenkint tárgyalás alá vették. Különféle eszmecsere után az utolsó gyűlésen az említett tábornok legvégső megbízatása szerint megállapították, hogy *Oláhország* az alatta értett *Új-Oláhország* és *Ada-Kale* függelékekke les a paszszaroviczi határvonaltól Belgrádig menve, egyik oldalon a Duna, másik oldalon a Száva által határolt szerb tartományok *rájáikkal* együtt a magas birodalom tulajdonában legyenek. A reájuk háramló szégyen megszüntetésére abban állapodtak meg, hogy mivel Belgrád vára azon állapotához képest, melyben annak előtte volt, midőn a magas porta birtokolta, az ostrom napjaiban megrongáltatott, a tulajdonképi várnak ezután kijavítandó falai, valamint azonfelül a városban és a várban körülbelül 6000 piaszter¹⁾ költséggel nyugoti formában emelt magas épületek, fegyvertárak és más hasonló építkezések fentartassanak, ezeken kívül azonban a tulajdonképi váron kívül eső s a környéken fekvő raktárak és bástyák, valamint erődítmények falai lerontassanak. A meghagyandó új épületek fejében a várban levő ágyúk, hadi szerek és élelmi készletek nekik átadassanak. S még azon feltétel alatt, hogy *Bejürtlen* (Sabác) vára eredeti alakjába visszaállíttassék, a Száva és Duna túlsó partjai pedig, miként azelőtt volt, a császár kezében legyenek, Belgrád várának átadása az egyezkedés alapjául elfogadtatott. A további határokkal összefüggő ügyeknek hasonlóképp való tárgyalását s a béke megkötését szintén kérte.

Mivel a francia követ orosz részről is teljhatalmú megbízott volt s miután eddigi dolgai sikert arattak, kifejezte azon kérelmét, hogy ezen ügyre nézve is mihez tartás végett utasítást adjanak neki. A magas porta erre is elfogadta őt s 15 napig a kötelező iratok elfogadása és átadásával az ügy siettetése végett az egyezkedést bemutatta. Mivel azonban a nevezett (Szabács) várnak előbbi alakba való helyezése nem hagyatott helyben, azért ő azt válaszolta, hogy Belgrád várának a karloviczi békekötés szerint a hozzátartozó

¹⁾ اون ايکی بنک کيسه tizenkétezer zacskó, értéke 6000 piaszter.

részekkel együtt való átadása okvetetlen szükséges. Erre azonban az említett tábornok kijelentette, hogy «többre hatalmam s a mondottakon felhatalmazásom nincsen, azért a császár részéről új megbízatásra van szükségem».

Ezután még néhány tárgyaló értekezlet volt s a mondott várnak teljes alakban való átadása fölött egyezkedni törekedtek. Mivel azonban a mondott tábornok a már említett feleletet adta s más módon is a szükséges kívánalmak nem voltak meg, azért a szerdar ekrem a táborban levő boszniai vali Ali pasát, a rumeliai vali Ali pasát az összes janicsár parancsnokokkal s a magas porta más főembereivel együtt magához hívatta s az említett körülményt nekik megmagyarázta. Ezek együttesen azt felelték, hogy mivel az ostrom már közel negyven napig tartott, a város falainak belseje pedig poros földdel lévén megtöltve, a kilőtt ágyúgolyók azokba belesülyednek, másrésről a behatolásra alkalmas nyílás nem lévén, a nyílt rohamra elrendezendő készülődésekre pedig husz napi idő is szükséges, s e közben a hosszas esőzések következtében a sánczokban való megmaradás nagyon nehezzé válik, de azonkívül időhaladtával a hidegség is megjön s a katonaság nagyon elgyengül s ily módon nyílt roham esetén is a vár bevétele nagyon kétséges, ezért jól megfontolva a dolgot, ez előnyös béke siettetésében nem kell késedelmeskedni, különösen midőn olyan erős vár, mint Magyarország kulcsa, Belgrád vára, könnyű szerrel az iszlám uralom alá jut s ezen előnyös ügynek a leírt módon történő bevégződése valamennyi népnek, kicsinyeknek és nagyoknak nyugalomára fog szolgálni. Ezt mondva, azon ügynek az említett módon való bevégzését helyeselték.

A szerdar ekrem tehát ezentúl nem vonakodván, az ügy siettetésére engedélyt adott, minek következtében Dsemadi-ül-evvel hó 27-ikén, keddi napon, megírta a kötelező megegyezést, hogy öt nap multával a hitharcz házának Belgrádnak a magas porta részére való átadása megkezdődjék s azon naptól tized napra az örökké tartó magas birodalom és Németország között létre jött szerencsés béke többi pontjainak eligazítása, megegyeztetése és bevégzése végett ismét tárgyalást kezdjenek. E végett tehát a részéről feltételül tűzött többi pontokat magában foglaló okmányt megírván, az egész táborban levő vezérek, janicsárok agái, az összes parancsno-

kok és előkelőknek bemutatta s az említett tábornoknak, a francia követnek s a magas porta meghatalmazottjainak czobolyprémes mentét és más ajándékokat, kíséretüknek pedig díszruhát ajándékozott s azután a várba küldötte őket. E szerencsés ügynek bevégezésével azon napon a háború megszűnt; a szerdar ekrem is negyven nap óta tartó hányódás után hadi sátorából felkelvén, a régi sánczokon belül levő lakásban megpihent.

A rumeliai valinak Belgrád várába való bevonulása.

A megírt szerződés értelmében az aláírás és megpecsételést ötödik szerencsés napján a dologhoz kezdés nyilvánvaló volt, ámde az említett tábornok erre nem tekintvén, egy nap multával már az ügy siettetéséhez fogott s a városban fekvő és *Sándor herczeg* házá-
nak nevezett, sorompókkal és árkokkal kerített erődítményt, mely huszezernyi gyalog és lovas sereget tudott magába fogadni, kiűriteni és átadni kezdette, minek következtében az említett hónapban pénteken a janicsárok közül egy csorbadi küldetett ki a katonasággal. Miután a csorbadi az épület főkapujának terén a dicsőséges zászlót felállította, ezen tény megerősítése végett a szultáni hadsereg kadija, az érdemes Eszad efendi s az első osztályú defterdar Musztafa efendi, a reis-ül kittab Musztafa efendi és levélfogalmazó Ragib Mehemed efendi is az említett várba mentek s a *császárkapunak* nevezett kapuhoz érkezve, az említett tábornok fogadásukra eléjük sietett s hozzájuk beszédet intézett, kijelentve, hogy az európai országokban tekintélyes és páratlanul álló Belgrád vára, a rumeliai tartományok kulcsa, újra a dicsőséges, felséges uralkodó Ozmán-ház tulajdonába ment át. Erre ők is felelték, hogy eme vár Allah khalifája, a világ kegyelmes jóltevője, ő felségének örökölt birtoka volt s valójában mivel ő hatalmas felségének tulajdona, azért jutott idő folytán az ő hatalmába.

Ezután a nevezett házba beszállandó fennebb említett vezér bevonulási idejére vonatkozólag abban állapodtak meg, hogy Dse-madi-ül-akhir hó elején szombaton háromezred főnyi kísérettel ketkudája bemenvén, harmadikán hétfői napon kétezer emberrel maga is bemenjen. Ennek következtében Rumeliának valija, a hit javáért és a magas birodalom szolgálatában egy idő óta kiváló

vitészeget és bátorságot mutató s önfeláldozással férfiaságot fel-
tűntető Ali pasa Belgrád és a hozzátartozó vidékek összes ügyeinek
elrendezésére tartománya katonaságával a várba való vonulásra
kiküldetett, ezért Dsemadi-ül-akhir hó elsején a leírt módon az ő
ketkudája, harmadikán pedig maga is emberein kívül az összes
rumeliai *zucmák* és *timariótákat* maga mellé vevén, zászlóalját
elrendezvén, zeneszóval a *sztambuli kapunak* nevezett kapun a
város erődítményébe bevonult. Mikor a kapuhoz ért, a vár parancs-
noka fogadására megjelent s őt üdvözölte, a szultánság becsületeért
tehát egy feldíszített lóval ajándékozott meg, s ezután az erődít-
ménybe beszállottak. Ugyanezen napon a belső vár kapuinak egyi-
kéhez a janicsárok közül egy csorbadi kiválasztatott s ez vítézeivel
a kapuhoz menvén, a zászlót feltűzte s a kaput elfoglalta.

A béke többi pontjainak megbeszélése a német meghatalmazottal.

Miként fönnebb megemlítettük az egyezkedésben ki volt
kötve, hogy annak aláírásától számítandó tizedik napon a többi
pontok is megbeszéltesenek, ezért az említett hó hatodikán, csü-
törtökön, a tárgyalásra kiküldöttekkel a német meghatalmazott és
a francia követ a mondott sátorban nyolcz napon át ismét össze-
gyűltek s a többi pontokat megbeszélték. Minden pont a magas
birodalom méltóságához, dicsőségéhez és hírnevéhez méltókép, az
idő és az állapothoz illő módon letárgyaltatott s a béke föltételei
a dicsőséges, győzelmes, világbiró uralkodó kegyelme és szerencsés
erejével huszonhárom pontban megállapíttatván, e pontoknak szer-
ződési okirata megíratott s a nevezett hónap 14-ikén pénteken a
német meghatalmazott tábornoknak átadatni határoztatott.

A békeszerződés másolata.

A kegyelmes, irgalmas Isten nevében. A dicséret és dicsőítés
igazsága, a hála és magasztalás tárgya, az ég tizenkét bástyája
várainak hordozója, a népek irgalma és kegyelmezési helye és
napja magaslatainak őrzője, ő felsége, tág terű boldogságos udva-
rához méltó dolog, a mit a magas kegyelem és igazság elterjeszté-
sével és a tökéletes kegyesség jótéteményeinek kimutatásával az

igaztalanság tárgyainak eltávolítása, az ellenségeskedés arculatainak megszüntetése, a viszálykodás elmozdítása, a szerencsétlenségek és egyenetlenkedés abbahagyása, a jól gondozott dícséretes törvény megőrzése, Mohammed jól gondviselt vallásának fentartása, az igazság és jog szabályainak megerősítése, a népek és tartományok állapotainak elrendezése végett ő felsége a khalifaság birtokosa, az igazság méltósága, az igazhító nép szultánjainak legnagyobbja, a kegyelem kapuja, a boldogság elnyerője, a kormánypálczák és koronák birtokosainak menedékhelye cselekedett és a megszámlálhatatlan imádságok ezreinek, az üdvözlések különféleiségeinek, az egymás után érkező nagy próféták gyülekezetének, különösen az emberek ama legdicsőbbjének, a kegyes próféták fejének, a feltámadás napja közbenjárójának, Mohammed el-Musztafának — üdvözlés neki — méltó volt felajánlani, hogy a nagy áldások csodájával a zavar megszüntetése, a szerencsétlenség eltávolítása, a magas törvény parancsolatainak megerősítése, a prófétai hagyomány (szunna) szabályainak végrehajtása végett a boldogság feje, a khalifaság fényes koronájának birtokosa, Allah árnyéka és az iszlám szultánság boldogságos trónjának tulajdonosa, az igazság öltönyével elhiresült és dicső, a magas Allah kegyelmével és segítségével az országok és helyek legnemesebbje, városok és falvak áldása, az egész világ példányképe, a népek zarándoklási helyeinek, a kegyes Mekkának, a fénylő Medinának, az áldott Jeruzsalemnek szolgája és bírója, a királyok vágyódása tárgyának, a három nagy városnak Konstantinápolynak, Drinápolynak és Bruszának, azonkívül a paradicsomkert illatú Damaskusnak, az iszlám háza Bagdadnak, a század hasonlíthatatlan ritkaságának Egyiptomnak, az egész Arábiának, Haleb, Sehba, Irak-Arabi, Adsem, Basszora, Dilem, Moszul, Sehrizur, Diarbekir, Zülkadria és Kurdisztan, Georgia, Erzerum és Szivas tartományok, Aden, Karaman, Van Magreb, Habes, Tunisz, Tripolisz, Cyprus, Rodus, Kréta, Morea, a Fehér-tenger, Fekete-tenger, az algiri partok, Anatolia, Rumelia, különösen még a tatár Kiat, Kapcsak s a Tatárországhoz tartozó vidéken fekvő összes helyeknek, a Kaffa tartománynak s összes függelékeinek, azonkívül a boszniai és szerb tartományoknak, a bennök levő váraknak, az arnoták országának, az egész oláh tartományoknak és Moldvának, valamint más nagy kiterjedésű vidékeknek padisahja,

világforgató király, a birodalom központja, mint szultán szultánnak fia s mint khagan khagannak fia, *Mahmud szultán khán gazi*, Musztafa szultán khánnak, a Mohammed szultán khan fiának a fia, mivel e boldogságot keltő okmány a magas szultáni jelzőbetűkkel díszesítve s a khágánság nagy dicsőségű czímeivel ékesítve van, azért a köteleesség kívánalma lett, hogy a rend élő szavának létrehozója, Allah fejedelmeinek tisztelettárgya, Allah népének dicsősége annak tartalmára tekintetet vessen; mivel tehát a kereszténység nagy fejedelmeinek dicsősége, a Messias népe nagyjainak dicsőséges választottja, a keresztény nemzetek társadalmi ügyeinek igazgatója, a dicsőség és hatalom szegélyének birtokosa, a tisztelet és felség jeleinek tulajdonosa, Németország, Csehország, Magyarország és a német tartományok és más némely országok hatalmas uralkodója, a keresztény királyok legnagyobbja és legtiszteltebbje, jelenleg római császár *VI. Károlylyal* — kinek engedjen Isten szerencsés véget és vezérelje sugalmazás által az üdvösség és örök boldogság útján — a korábban közöttünk kötött béke ezelőtt némely közbejött esetek és okok következtében felbomolván, három év óta az ellenségeskedés és háborúság tartott s az említett császár óhajtása az, hogy miként ezelőtt volt, a barátság és bensőség helyre álljon s az Isten szolgáinak nyugalma és békéje létre jöjjön, ezen ügynek eligazítása végett hasonlókép a kereszténység nagy fejedelmeinek dicsősége, a Messias népe nagyjainak dicsőséges választottja, a keresztény nemzetek társadalmi ügyeinek igazgatója, a dicsőség és hatalom szegélyének birtokosa, a tisztelet és felség jeleinek tulajdonosa, Franciaországnak és némely más tartományoknak és váraknak padisahja, a dicsőséges, nagy és tisztelt *XV. Lajos* — kinek engedjen Isten szerencsés véget és vezérelje sugalmazás által az üdvösség és örök boldogság útján — ő felségének közvetítése és kezessége tiszteletre méltó és gondosnak látszott, ezért az óhajtott béke megkötésére khalifaságtartó királyi udvarunk kapujánál tartózkodó követe a Messiás népe nagyjainak példányképe *de Villeneuve marquis* — kinek legyen jó vége — közbenjárván, az említett császár is a maga részéről őt a közvetítéssel megbizta s ekkép a nevezett követnek az érvényes okmányokat megadták.

Ezután mikor győzelmes hadseregem a belgrádi mezőkön

sátort ütött, az említett császár a béke elérése s Allah szolgálói és az országok nyugalmának megszerzése végett a maga részéről ismét a hadi szertárak főfelügyelője, egy gyalogezred tábornoka és tényleges tulajdonosa, a luxemburgi herczegségnek, a szebeni grófságnak s a temesvári kerületnek kormányzója, a Messias népe nagyjainak példányképe *gróf Neuberg* tábornokot — kinek legyen jó vége — elfogadott és tiszteletre méltó okmánynyal külön meghatalmazottá nevezte ki, minek folytán ő is a belgrádi síkon levő győzelmes hadseregemhez jött s az említett követtel együtt az áldott béke megkötésén és megerősítésén fáradozott; erre fővezérem, dicsőséges tanácsosom, a világ példányképe, a népek ügyeinek rendezője, a közügyeknek magas bölcseségű igazgatója, a mindenség dolgainak helyes ítéletű elvégzője, a birodalom és jólét épületének megerősítője, a dicsőség és boldogság oszlopainak megszilárdítója, a magas szultánság tökéletes törvénye, a nagy khalfaság dolgainak rendbe hozója, a magasságbeli királytól mindenféle kegyelmekkel elhalmczott nagy vezérem és főtábornokom *Mehemed pasának* — kinek a fölséges Isten tegye tartóssá dicsőségét és növelje hatalmát — fölséges királyi részünkről adott megbizatus és méltó, teljes meghatalmazás következtében, mivel bölcseséggel teljes szavára figyelve eme jó ügy bevégezése és megerősítésére irányuló vágyódásukat együttesen megmutatták, a béke alapföltételeinek megállapítása után, hogy a békepontok megbeszélésébe és tárgyalásába fogjanak, az említett követ az ő kormányának kezességét magában foglaló megbizatussal a meghatalmazás és közbenjárás ügyének kötelességeit, mint kell közöttük, elvégezte s a nevezett tábornok is megbizatusa kellékeit hasonlóképen teljesítven néhány ízben történt tanácskozás után a megbizottak a békeszerződést huszonhárom pontban teljes beleegyezéssel elrendezték és megállapították s a megkötött béke és fegyverszünetre nézve abban egyeztek meg, hogy az az ezerszáz ötvenkettedik évi Dsemadi-ül-akhir hó tizennegyedik napjától kezdve huszonhét esztendeig tartson. Hogy pedig e fegyverszünet és békeszerződés rájuk nézve érvényes legyen, kölcsönös kötelező irataikat kicserélték s ebben megegyeztek és megígérték, hogy a teljes gonddal megállapított szerződés összes pontjainak elfogadását és tiszteletben tartását biztosító szerződési leveleket harmincz napon belül elho-

zatva a nevezett követ közvetítésével kicserélik és átadják. Ez ügyeket és a felek által kölcsönösen kiállított kötelezvényekben megírt és kitzúzott fegyverszüneti és békepontokat az említett vezér és teljhatalmú megbizottunk édig érő portánknál bemutatta és előadta s miután világot átfogó fejedelmi tudományunk azt teljesen megértette, a rend kívánalma, a lakosság békéje, a birodalom népeinek nyugalmaért királyi felségünk is kedvezően fogadta és helyben hagyta s dicsőséges császári iratunk és magas fermánunk kibocsátatván, a fényes kézvonásunkkal megdicsőített boldogságos magas szerződési levelünket kiadjuk s a beke és fegyverszünet pontjait szóról-szóra elfogadjuk s mindegyiknek megőrzése és megtartása végett eme pontokat a következőleg adjuk, magyarázzuk, értelmezzük és nyilvánítjuk:

1. pont. Belgrád vára, melyet Krisztus születése után az 1717-ik évben a római császár elfoglalt, kiüríttessék s régi kerületével és jelenlegi épületeivel és erődítményeivel az ozman birodalomnak átadassék. Ezen kívül a fegyvertárak, hadi szertárak és magtárak valamint a városban létező kormányzósági és középületek a magas portának szintén átadassanak. A várnak és városnak azon új erődítményei, falai és sánczai, melyek a Duna és Száva folyó tulsó partján Szejerdum és Sevirig¹⁾ vannak, leromboltassanak olykép, hogy az ozman birodalomnak átadandó helyekre ebből semmi kár ne háramoljék.

2. pont. Szabács vagy máskép Bejürtlen vára a magas portának visszaadassék, s a belgrádi szerződés szerint eredeti alakjába visszaállíttassék; eme két várban található fegyverek, ágyuk és elelmi készletek valamint más elhordható dolgok szintugy a Dunán és a Száván levő hadi hajók és más hajók a magas portának átadandó Belgrád és Bejürtlen várak fejében a római császár birtokában maradjanak.

3. pont. Szerbországot és ezen országban levő Belgrád várát a római császár a magas portának átadja s a két birodalom között a Száva és a Duna képezze a határt. A szerb tartományoknak Bosznia felől való határa a karloviczi békekötés pontjai szerint legyen.

¹⁾ Törökül: سكردوم és شوپيرلر.

4. pont. Német-Oláhországot a római császár egész a hegyekig a magas ozman portának átadja és Oláhországban a német császártól építtetett sánczok lerontatván, újraépítés céljából a magas birodalomnak szintén átadassanak.

5. pont. Orsova szigete és vára valamint a Szan-el-nerabta ¹⁾ nevű sánca egészen az ozman birodalomé maradjon; Temesvár és kerülete pedig egész a Német-Oláhország határáig a római császár hatalmában legyen, de azzal a kivétellel, hogy az orsovai sziget átellenében levő kis síkság, mely Mehádia felől a Rezne patak által, másik oldalon a Duna folyó által, másik felől a német Oláhország határát képező patak által, a másik oldalon pedig a temesvári kerület kezdetéül szolgáló hegyek által határoltatik, az említett két patakig menve mindenütt felméréssék s ott egy vonal húzassék s eme vonal által elkülönített rész az ozmán birodalom tulajdonában legyen. Megállapítottatott még, hogy ha a magas ozman birodalom a Rezne patakot Ó-Orsova városa mögül és határától elvezeti, akkor az Ó-Orsovához tartozó földeken kívül az említett határ is az ozman birodalom tulajdonába menjen át de azzal a kikötéssel, hogy azon hely soha meg ne erősíttessék. Ezen viznek elvezetésére egy esztendei határidő adatik, mely alatt ha a folyó medre el nem készül, akkor Ó-Orsova is, római császáré legyen. Ezen kívül ha a mondott határok fölött Mehádiát a római császár megerősítené, az ozman birodalom azt haladéktalanul lerontatja s a római császár új épületeket ne emeltessen. Ezen felül a Duna és a Száva partjaira, melyek megállapodás szerint a római császáré maradnak, a lerontandó sánczok lerontatván, többé általa föl ne építtessenek.

6. pont. A megállapított pontozatok szerint az erődítmények lebontásához hozzá kezdvén, annak befejezése lehetőségig megszakasztás nélkül egyfolytában történjék. Ezenkívül a béke alap-pontjainak értelmezése szerint a belgrádi szeraszkier Ali pasa ő magassága ötszáz főnyi csapatával Belgrád városába bemenjen s szintén a kikötött feltétel szerint a nevezett város erődítményeinek teljesen való lebontásáig az említett pasán és csapatán kívül mások a városba be ne menjenek. Épen úgy a vár lebontására nézve az

¹⁾ ساندرابنا néven említi a török szöveg.

egyezmény megtartatván, a lebontandó erődítmények teljes lebontásáig és a vár kiürítéseig az ozman hadsereg a várba be ne vonuljon. A békeszerződés aláírásának napja után a felek között minden ellenségeskedés megszűnjék s az egyik fél alattvalóitól a másik adót ne követeljen. Szintúgy eme szerződés aláírásának napja után ha valamelyik fél, habár csak tudatlanságból is, valakit elfogatott volna, a foglyoknak váltságdíj nélkül való kiadására nézve, ha a parancsolat még ki nem adatott volna, az haladéktalanul kiadassék. A mehádiai határokhöz küldendő emberek is küldetésök befejeztével haladék nélkül térjenek vissza s ezalatt a temesvári kerületben levő ozman csapatok a német császár alattvalói ellen semmi ellenséges cselekedetet ne kövessenek el.

7. pont. A Duna és a Száva folyók partjai egyik felől a római császáré, a másik felől az ozman birodalomé lévén, ebből kifolyólag úgy a halászat minden neme, mint az állatok itatása s a két fél alattvalóira szükségkép háramló minden más haszon közös legyen, hanem halászatnál a folyó közepén túl egyik fel se menjen. Hogy a nyílt folyón levő malmok a kereskedők jövő-menő hajóit ne akadályozzák, azok a határőrök által alkalmasoknak talált helyekre helyezettessenek el. Nagyobb előny és könnyebbség végett, mikor a felek alattvalóinak hajói a víz folyásával ellenkező irányban mennek és saját partjukon a hajó vontatása akadályozva van, szabad legyen minden akadály és költség nélkül a a másik parton vontatni a hajót. Ha a Duna és Száva folyókban jelenleg létező vagy később támadó szigetek felől vita támad, akkor az alább magyarázandó pont értelmében a kinevezett határjáró biztosok közbejöttével az ilyen szigetek azon félnek tulajdonát képezzék, amelyeknek partjához közelebb esnek. A határvonalak megvonását szerződésileg kijelölendő idő alatt a felek elvégezzék és mindkét fél alattvalóinak könnyebbsége végett szabad legyen a határvonalakon lakásokat és falvakat építeni.

8. pont. Az ozman birodalom uralma alá tartozó Oláhország, Moldva és más helyek bojárjai és népei, bármily rendűek legyenek is, ha a háború ideje alatt a római császár oltalma alá menekültek, ezen áldott béke iránt való tiszteletből multjoknak teljes elfeledésével és vétküik megbocsátásával más alattvalók gyanánt lakóhelyükre visszatérhetnek, birtokaikat visszanyerik s a magas

ozman birodalom bármely tartományában lakhatnak. A két fél alattvalói közül azok, kik az engedelmességtől eltérve a háború idejében a másik félhez pártoltak át, teljes bűnfeledéssel szabadon visszatérhetnek helyeikre, különösen a háború ideje alatt a magas ozman birodalomba és a német birodalomba menekülő szerb és temesvári kerületbeli alattvalóknak életük és vagyonukban semmi bántódásuk ne történjék.

9. pont. A Jézus vallását követő szerzetesekre nézve a korábbi igazságos szultánok boldogságos idejében kibocsátott szerződésekben megirt és megerősített pontok tartalma szerint, akár a pasz-szaroviczi béke előtt akár azután engedett kegyelmek és kedvezmények, melyek az összes szerzeteseknek, különösen pedig a foglyok kiváltására rendelt *Trinitarius atyák*-nak nevezett szerzeteseknek adattak, ezentúl is fentartassanak és ő felsége részéről megerősíttessenek, úgy hogy régi törvény szerint a templomok építésében és kijavításában, valamint szokásaik gyakorlásában ne akadályoztassanak. A törvénytől eltérő és a magas szerződéssel ellenkező pénzköveteléssel és más ürügyekkel a nevezett *Trinitarius atyák* és más szerzetesek ne zaklattassanak, hanem a padisah oltalma alatt békében legyenek. Az említett római császárnak nagykövete pedig, mihelyt a boldogság kapujához (Konstantinápoly) érkezik, ezekről, valamint a Jeruzsalembe levő zarándoklási helyeknek és más helyeken levő templomoknak állapotáról tudomást szerezzen.

10. pont. Korábban és a most lefolyt háborúban elfogott és börtönbe vetett előkelő foglyok ez áldott béke következtében a szabadulás reményében voltak s mivel a padisah kegyességével és jóságos királyi szokásával nem egyezik meg, hogy azok ezentúl is szerencsétlenségben maradjanak, azért régi szokás szerint az okmány keltétől számítandó hatvanegy napra a feleknél levő foglyok mind szabadon bocsáttassanak. Más embereknél és a tatároknál levő foglyok közül a keresztény vallásuak illő módon megállapított és igazságos árért szabad lábra helyeztessenek. Ha pedig a foglyok tulajdonosaival az árra nézve megegyezés nem jöhet létre, akkor a tényleg működő bírák egyeztessék ki a feleket. Ha pedig abban sem akarnának megnyugodni, akkor a váltságdíjat fizessék le s annak megtörténését tanúkkal igazolva vagy esküvel nyilvá-

nossá téve, a foglyok szabadon bocsáttassanak s a tulajdonosok nagyobb pénzösszeg követelésével a foglyok kiszabadulása elé akadályt ne gördítsenek. S midőn a magas portának Németországba menendő nagykövete oda érkezik s a foglyok felkeresése és kiszabadítása ügyéről gondoskodik, a német hivatalnokok is az iszlám népnél levő foglyokról gondoskodjanak s ezután ez ügyben a magas porta részéről külön emberek küldése jóvá hagyassék, a császár birái a szegényebb foglyok tulajdonosaihoz menvén, azok váltságdíját illő módon állapítsák meg s az ilyeneket a váltságdíj átszolgáltatása végett a határokhöz küldjék s a muzulmán foglyok kiszabadítására gondjuk legyen. A foglyok szabadon bocsátása a felek részéről ily módon történjék; azok szabadon bocsátása idejéig pedig mindkét fél gondoskodjék arról, hogy azok jó bánásmódban részesüljenek.

11. pont. A két ország kereskedői a szerződő felek országai-ban biztosságban és békében űzhessék kereskedésüket. A római császár uralma alá tartozó országok kereskedői és rájái, bármily nemzetbeliek legyenek, midőn hajóikkal a jelen napig szokásos módon zászlójukat feltűzve az izlam tartományokban levő kereskedelmi helyükre jönnek-mennek és kereskednek, az eddig szokásos vám lefizetése után semmiféle zaklatás és bántódásnak kitéve ne legyenek, hanem oltalmaztassanak s a magas birodalomban található többi szerződéses ¹⁾ népeknek, különösen a francziáknak, angoloknak és hollandoknak nyújtott kedvezmények a római császár kereskedőinek is megadassanak és ugyanazon haszonban és védelemben részesüljenek. A magas ozman porta rájáival és kereskedőivel, kik a római császár országaiba mennek, szintén hasonló módon tegyenek s a magas porta kereskedői közül, azok kik a német tartományokban kereskednek, mindenütt oltalmaztassanak. Algir, Tunisz és Tripoliszban s mindama helyeken, a hol szükséges, kiadassék a parancsolat, hogy a békekötés után, annak feltételeivel s a velök külön is megállapított pontozatokkal semmiféle ellenkező eljárás ne történjék. A tengerparton fekvő Dulcigno

¹⁾ *مستامن* (müsztemin) szóval nevezi a szöveg azt, a mit szerződésesnek fordítottam. *Müsztemin*-nek mondják az oly külföldit, ki nemzetközi szerződés értelmében a török hatóságok részéről oltalomban részesül.

városnak s azon a részen a magas porta uralma alá tartozó egyéb váraknak lakosai hőkötőikből ezentúl kalózkodásra ki ne menjenek s a kereskedő hajóknak kárt ne okozzanak; az olyan fregattáknak és más kalózhajóknak megtiltassék, hogy a tengerre induljanak, úgy hogy bármikor merészelnék valamit a béke ellenére tenni, az általok elrablott árucikkek és dolgok visszaadassanak s a károsult teljesen kártalaníttassék. Ha pedig valakit elfognak, az a fogságból szabadon bocsáttassék, az ilyen gonosztevőkre pedig, hogy a többieknek intő például szolgáljanak, szabassék ki a törvényes büntetés és hajtassék rajtuk végre.

12. pont. A perzsa kereskedőkre nézve is ugyanilyen határozat hozatott, hogy a római császár alattvalóinak az előirt vám lefizetésével a Duna folyón és a magas porta területén szabad legyen Perzsiába menni és ott kereskedni. S a perzsa kereskedők is, midőn a római császár földjéről a magas porta országaiba jönnek s Perzsiából a magas porta területén át a római császár tartományába érkeznek, miután az öt százalékos *verkia*-nak¹⁾ nevezett vámot lefizették, semmiféle ürügy alatt más egyébbel ne zaklattassanak.

13. pont. Noha a szerződő felek a békét és fegyverszünetet emez egyezségben megállapított feltételek szerint megkötötték, mégis az elfogadott békefeltételeknek az összes határokon való kihirdetése végett a felek részéről tapasztalt, megbízható s a béke iránt jóakarátú megbízottak választassanak s egy hónapra kineveztessenek, kik a közöttük helyesnek és czélszerűnek látszó helyre jöven, minél előbb és késedelem nélkül a szerződő felek megállapodása értelmében a földeket meghatározott jelekkel elkülönítsék, elválaszszak és határolják s a közöttük megállapított pontokat teljes gonddal és igyekezettel végrehajtsák.

14. pont. Akár a béketárgyalások idejében a szerződő felek által eme pontokkal megjelelt, akár ezután időfolytával a felek meghatalmazottjai által minden helyen elkülönítendő határok mostantól kezdve teljes tiszteletben tartassanak és semmiféle ürügy alatt azokban változtatás, kiterjesztés vagy összeszorítás ne történjék; s a megállapított határokat a felek át ne lépjék, egymás

¹⁾ Törökül: *درقبا*.

birtokába be ne menjenek s ott zavart ne okozzanak. Az egyik fél alattvalói a másik fél alattvalóin ne erőszakoskodjanak és semmiféle akár ezután való, akár a multból származó követelésekkel ne zaklattassanak, hanem a viszálykodások igazságosan elintéztessenek.

15. pont. Ha a szerződési pontok fölött később viszálykodás támad, akkor a felek nyomban részrehajlatlan, értelmes, tapasztalt és békeszerető embereket választanak ki, a kik katonaság nélkül csupán kiseretükkel valamely alkalmasnak látszó helyen gyűljenek össze s az igazság és méltányosságra való tekintettel egyezséget hozzanak létre. A felek alattvalói nyugodtan legyenek s szigorúan megparancsoltassék nekik a béke fentartása iránt való tekintetből, hogy viszálykodás nélkül éljenek és semmiféle ürügy alatt ellenségeskedést kezdeni ne merészljenek. Ha pedig a felek megbizottjai azt látják, hogy eldönthetetlen dolgok merülnek fel, akkor azok eligazítása és elrendezésének ügye a kormányokhoz utasíttassék s az ilynemű viszályok megszüntetése, hacsak lehetők látszik, halasztás nélkül megtörténjék. S mivel egymásnak harczra ingerlése s az egymással való verekedés a korábbi szövetséglevelekben el volt tiltva, ezentúl is tiltva legyen s a verekedésre ingerlők, mint a bajnak okai, büntetés alá essenek.

16. pont. Ezentúl titkon hirtelen betöréseket tenni s a határokat átlépve valamely helyet elfoglalni, kirabolni s az alattvalókat zaklatni szigorúan tiltva legyen mindkét fél részéről. Azok, kik a szerződéssel ellenkező módon járnak el, azon a helyen a hol vannak, elfogassanak s börtönbe vettetvén a törvény értelmében, a vétkükhöz mért büntetés rajtok irgalom nélkül végre hajtassék, az elrablott jószágok gondosan összekerestetvén, jogos és igazságos tulajdonosaiknak visszaadassanak. A kapitányok, basbugok és összes tiszteknek meghagyassék, hogy a hanyagságtól óvakodjanak s őszintén igazságot szolgáltatassanak, s ne hallgassanak azokra, kik azzal mentik magukat, hogy nem voltak erről értesülve; a kiknek kivégeztetése szükséges, azok végeztessenek ki s bűnhődjenek.

17. pont. Ha a római császár és a magas ozman porta között kötött béke, — a mitől Isten őrizzen — ellenségeskedéssé változék át, akkor mindkét félnek a folyókon és szárazon levő összes

alattvalói bármily nemzetbeliek legyenek, haladéktalanul értesítsenek, hogy árúczikkeikkel és tárgyaikkal békében és biztosságban határaikba mehessenek.

18. pont. A szerződő felek alattvalói közül a kárt okozók, zavargók és gonosz akaratúak egyik részén se fogadtassanak be és oltalomban ne részesüljenek. Az ilyen gonosz emberek, betörők és rablók, akármelyik fél alattvalói legyenek, a mely területen épen vannak, ott szabassék rájuk a büntetés; ha pedig elrejtőzködnek s erről tudósítás érkezik, akkor az öröket azonnal értesítsék, hogy őket megbüntessék. Ha pedig az örök és tiszték az ily gonosztevők megbüntetésében hanyagok lesznek, megfenyítettvén letétessenek és bűnhődjenek s nyugdíjaztatván, helyükön ne maradjanak. E bajt okozóknak teljes eltávolítása végett a lopásból élő hajdúk és pribékeknek ¹⁾ nevezett rablók el ne rejtessenek s ne élelmeztesenek, s mind maguk mind az elrejtők büntetésben részesüljenek. Az ily gonosz szokásuk ezentúl ha fegyvert hordoznak is, abban ne bizakodhassanak s a határoktól távol telepíttessenek le.

19. pont. A háború alatt a római császár iránt tartozó engedelmességtől eltérő és a magas porta oltalma alá menekülő *Csáky* és a többi magyarok, hogy a határszéli alattvalók nyugalmát és békéjét meg ne zavarják, lakóhelyük a határoktól távol legyen s a jól őrzött iszlam országok valamelyik vidékén telepíttessenek le, s feleségeik ne legyenek akadályozva, hogy férjeikhez jövéen, a kijelölt helyen velök együtt lakjanak.

20. pont. Eme béke, egyezség és barátságnak fentartása és megerősítése végett mindkét fél nagykövetet válaszszon és küldjön, kik jöttükben és mentünkben a megállapított szokás szerint illő tisztelettel fogadtassanak és kísértessenek s a barátság megmutatása végett tetszés szerint mindegyik fél a méltóságához illő ajándékokkal a nagykövetek elindulása napját előre tudassa s ha Allah úgy akarja, május hóban azok a belgrádi határban a mindkét fél részéről megtartott régi tiszteletjelek között egymást felváltás s a kormányzósági székhelyekre megérkezve, a barátságos viszony fentartása végett szabad legyen nekik jelentéseket és tudósításokat küldeni.

¹⁾ Törökök: پرى بيك

21. pont. Midőn a felek követei eljönnek és mennek s helyüket elfoglalják, irányukban mindkét fél a régi idő óta szokásos tiszteletjeleket megtartsa. A római császárnak megérkező követe, konzula ¹⁾ és más emberei tetszés szerint való ruhába öltözködhetnek s e tekintetben őket senki ne akadályozza. Követei, konzulai és ügyvivői ugyanazon kiváltságokban részesüljenek mint a magas portával barátságos viszonyban álló többi királyok követei és ügyvivői s békében és háborítás nélkül levén, a római császárnak rangjának s kitünőségének megfelelő szokásos királyi tiszteletjelek irányukban megőriztessenek, tolmácsokat alkalmazhassanak s futáiraik és más emberek Bécsből Konstantinápolyba és Konstantinápolyból Bécsbe menvén, miután az útlevel nekik megadatott, útközben a régi szabály szerint békében mehessenek, s ha szükséges, segítség adassék nekik.

22. pont. Eme feltételek és szerződési pontok a megállapodás szerint megerősítettvén, az aláírástól számítandó harminczadik napra az igazoló levelek megjőjjenek s a Konstantinápolyban székelő, jelenleg pedig a hadseregnél tartózkodó tiszteletre méltó meghatalmazott és közbenjáró francia követ közvetítésével kicseréltesse, hogy a megkötött szövetség késleltetése ne történhessék.

23. pont. Eme béke ideje, ha Allah úgy akarja, a szerződési pontok keltétől huszonhét esztendeig tartson; ezen idő lejártával vagy esetleg annak tartama alatt, ha a felek azt meghosszabbítani akarják, e meghosszabbítást újra beszéljék meg.

A felek részéről szabad beleegyezéssel megállapított eme pontokat ő felsége a khalifaság tulajdonosa s utódai és örökösei, hasonlóképp megőrizték és megtartsák s birodalmaik és királyságaik, szárazon és vizen levő kormányzóságaik, városaik és váraik, alattvalóik és hűbéreseik között változtatás nélkül megőriztessék és megtartsák. A felek polgári kormányzóinak és közbiztonsági felügyelőinek, a katonasági parancsnokoknak és harcosoknak, valamint a hozzájuk tartozó összes közegeknek meghagyassék és megparancsoltassék, hogy ők is a részletesen előadott feltételek, egyezségek és szer-

¹⁾ Törökben: **تقیو کننخذ**, a mi legjobban a konzul fogalomnak felel meg. A követségi ügyvivő: **مصلحت کدار**

zödési pontok értelmében járjanak el, s a béke ellenére bármiféle ürügy alatt egymás háborgatásától tartózkodjanak és óvakodjanak s az ellenségeskedéstől őrizzkedve, a szomszédságot kellőképen fenntartsák. A tatár népek is eme béke, barátság és egyezség jogait kellő módon tiszteletben tartsák s a római császár országa és alattvalói ellen a fenséges krimiai khán részéről se történjék semmi ellenségeskedés. Ha valaki akár a katonaságból akár a tatár népből eme magas szövetséglevéllel ellenkező s az egyezséggel össze nem nem férő dolgot merészel elkövetni, vegye el büntetését s eme békeokmány aláíratván, megpecsételtetése napjától kezdve a felek között minden ellenségeskedés és viszálykodás megszűnjék s a felek alattvalói kölcsönösen békében, nyugalomban és háborítatlanul legyenek. Ez említett naptól kezdve az ellenségeskedésnek teljes gonddal való megszüntetése végett a határokon levő polgári kormányzókhoz és közbiztonsági felügyelőkhöz szigorú parancs küldessék s hogy a távol helyeken levő kormányzók is minél előbb megtudják eme békét, erre harmincz napi idő tüzetik ki, azontúl ha valaki akármelyik részről a békével ellenkező dolgot követ el, az, mint fönnebb megíratott, büntetésben részesüljön.

Befejezés. Tehát a fennebb említett pontok szerint megújított és elrendezett boldogság okozó békét megerősítvén és elfogadván, az eget és földet, az összes lényeket és teremtett dolgokat semmiből létrehozó és alkotó dicsőséges Allahnak szent nevét említve, nagy prófétánk, a próféta befeljezője a próféták legdicsőbbje, Isten kedveltje, Mohammed el-Musztafának — üdvözet és magasztalás neki — világos csodatetteire hivatkozva, igazsághoz szokott kegyelmes királyi tulajdonságaink, koronás magas törvényünk és szokásunk szerint ígérjük és fogadjuk, hogy az említett pontok feltételeit és kötelezettségeit, a béke egyezményeit és szerződéseit teljesen megtartjuk s hogy e részről semmi ellenkező dolog ne történjék, császári magas felségünk, igazságos utódaink, magasrangu helytartóink, dicsőséges mir-i miránjaink, tiszteletre méltó emirjeink, egész győzelmes hadseregünk, szolgálatunk által megdicsőült összes alattvalóink semmit annak ellenére nem cselekesznek.

Kelt Dsemadi-ül-akhir hó utolsó napján, az ezerszáz ötvenkettedik esztendőben.

Dr. KARÁCSON IMRE.